

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ БІОГРАФІЇ ВИДАТНИХ ІСТОРИЧНИХ ОСІБ У ПОВІСТЯХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ольга Новик

Доктор філологічних наук, доцент, завідувач-професор
Кафедра української літератури та компаративістики
Бердянський державний педагогічний університет (УКРАЇНА)
71118, Бердянськ, вул. Шмідта, 4, e-mail noviop@gmail.com
UDC: 821.161.2 «18»: 7.035

ABSTRACT

Novyk Olga. *Biographies of famous historical figures in the Taras Shevchenkos' novels in narrative interpretation*

Historical retrospective of Baroque era events serves as an expression of historiosophical ideas for romantic writers and at the same time it is a combination of time and place of the Cossack era and authors' present (for example, in the novels by Taras Shevchenko, Mykola Kostomarov, Oleksa Storozhenko).

The author intensified the timespace of his works by the introduction of images of famous cultural, historical figures, writers. Such figures as Ivan Mazepa, Bohdan Khmelnytsky, Gregory Skovoroda, Ivan Levanda are mentioned in the works of Taras Shevchenko. Biographies are served in different ways: some characters appear as accomplices of the events that are related to the main characters; others are mentioned in some episodes of novel.

Mostly, the author introduces the historical figures in the traditional vein, he builds well known or legendary facts about their lives. Authorial vision of artists' biographies affects on the mythologizing of real people in fiction.

Keywords: Taras Shevchenko, novels, biography, historical person

У статті розглядаються способи художньої інтерпретації біографій історичних осіб у повістях Тараса Шевченка. Тарас Шевченко, який був не тільки митцем, а й науковцем, вивчав пам'ятки старої архітектури та літератури, спілкувався з тогочасною інтелігенцією, знав досить багато з історії України різних епох. Часопростір своїх повістей митець поглиблював завдяки введенню образів історичних осіб, відомих культурних діячів, письменників. Зокрема, у творах Тараса Шевченка згадуються Іван Мазепа, Богдан Хмельницький, Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Іван Леванда та інші. Біографії людей подаються по-різному: деякі з них виступають співучасниками подій, які відбуваються з головними героями, інші зустрічаються в окремих епізодах твору. Здебільшого автор вводить історичних осіб у традиційному ключі, відтворюючи загальновідомі, чи навіть легендарні факти їх життя. Авторське бачення біографії митців впливає на міфологізацію образів реальних особистостей у художньому тексті.

Ключові слова: Тарас Шевченко, повісті, біографія, історична особа

Тарас Шевченко був і талановитим митцем, і науковцем, вивчав пам'ятки старої архітектури та літератури, спілкувався з тогочасною інтелігенцією, знав досить багато з історії України різних епох. Часопростір своїх повістей митець поглиблював завдяки відтворенню образів історичних осіб, відомих культурних діячів, письменників. Зокрема, у творах Тараса Шевченка згадуються Іван Мазепа, Богдан Хмельницький, Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Іван Леванда та інші. Останнім часом різні аспекти поетики повістей митця досліджували О. Боронь, Ю. Барабаш, С. Гетьман, Н. Грицюта, Н. Демчук, О. Сидоренко, Д. Скільський, В. Смілянська та інші літературознавці [1; 2; 3; 7; 8; 11; 23; 24; 26 та ін.]. Актуальним залишається прочитання кожної повісті як на рівні форми, так і на рівні змісту. О. Сидоренко [23, с. 68.] називає повість «Близнецы» центральною віссю Шевченкової «книги взагалі», умовно визначивши так жанрово-змістову й образну єдність, яку, на думку

літературознавця, утворюють усі російські повісті письменника. Важливими для сюжетотворення повісті «Близнецы» є особливості хронотопу, своєрідність позиції автора-оповідача, бачення історії, що впливає на організацію часопростору твору. Зробимо спробу розглянути, як твориться художня біографія історичних осіб у повістях Тараса Шевченка.

Для епохи романтизму, на думку Д. Наливайка, стає характерним поєднання елементів різних стилів, що водночас не порушує художньої єдності індивідуального стилю того чи іншого письменника. Показовим у цьому є індивідуальний стиль Шевченка: «Індивідуальний стиль Шевченка за його типологією належить до романтичного «загального стилю», хоча в ньому наявні й елементи інших стилів – реалістичного, класицистичного, сентименталістського, почасти барокового, бурлескного тощо. Поряд із цими літературними стилями теж є в його поезії фольклорний, народнопісенний стиль, якому в ній належить особливе місце й роль, а також біблійний стиль» [19, с. 244]. Досліджуючи наративні практики української ідентичності в добі Романтизму, М. Скринник виокремлює такі факти-особливості романтичних текстів, як вияв реакції індивідів доби Романтизму на «теперішність», зумовлену позачасовістю традиції: «специфічна моральність, етичні узвичаєності, філософські ідеї, особливості релігії, смисло-образи культури (на кшталт Шевченкового «розрита могила» чи Гоголевого «безрідний»), мовні конструкції, актуалізовані в соціумі архетипи, пам'ятки архітектури, могили видатних осіб, святі місця, географічні назви, що «сполучають національний простір і національну історію» [25, с. 37].

Важливою передумовою посилення інтересу українських діячів до історичних подій загалом та історичних осіб зокрема, було переосмислення інтерпретації самої історії. У філософсько-історичних студіях Пантелеймона Куліша подано аналіз розвитку історичних подій у такому ракурсі: «Історія вже багато разів дивувала нас виявом глибоко закоріненої нової життєвої сили під омертвілими, майже нерухожими залишками минулого укладу речей і занадто бурхливими масами нових іще потворних явищ; але вона ще ніколи не відступила від законів наступності між старовиною і новим часом» [цит. за: 16, с. 89–90]. Як зазначає Н. Малинська [18, с. 3], «ідеал козацької звитяги, вславлений народною думою, історичною піснею, легендою, постав ідеалом героїзму ще з періоду становлення нової української літератури – на її підвалинах (Г. Сковорода, С. Климівський), – розвинувся з «Енеїдою» І. Котляревського...». В другій половині XIX ст. у текстах запізнілих романтиків козацтво залишалося органічною складовою художнього світу українського письменства (Данило Мордовець, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Степан Руданський, Олекса Стороженко, Яків Щоголев та інші). Соломія Павличко, характеризуючи історію українського народу, писала, що «козащина з часів романтизму стала найбільш інтригуючою, романтичною стихією, хоча не всіма ідеалізованою» [21, с. 493].

Одним із факторів, який впливав на змалювання біографії історичних осіб в українській літературі, була державність. Закономірним було те, що героєм багатьох художніх творів української літератури є людина державна. Найбільше уваги приділялося козацькій старшині, гетьманам, зокрема, Богдану Хмельницькому, Іванові Мазепі та іншим історичним діячам барокової епохи. У текстах Тараса Шевченка, Миколи Костомарова, Пантелеймона Куліша та інших письменників героїчні риси здебільшого зображено в образах особистостей із високим соціальним статусом. Ю. Лотман у праці «Культура і вибух» писав, що простір власних імен є «простором вибуху» [17]. У добу великих історичних змін виникають умови для появи неординарних особистостей. Барокова доба з її численними походами, баталіями стала для української історії епохою героїчних постатей, видатних людей, які захищали свою землю і свою віру і мечем, і словом. М. Коновалова [12], простежуючи інтерпретацію Івана Мазепи у літературі 19–20 ст., зокрема розглядає інтерпретацію образу гетьмана у творчості Тараса Шевченка, Степана Руданського та інших письменників XIX століття. Розглядаючи Шевченкову концепцію образу Мазепи, дослідниця зауважує, що поет згадує гетьмана тільки побіжно, паралельно даючи оцінку історичному антиподу Мазепи – Петрові I, але не зводячи цих персонажів у одному творі. Інтерпретацію барокової постаті Тарасом Шевченком (записи в «Археологічних нотатках», поема-містерія «Великий льох», поеми «Іржавець», «Чернець»,

вірш «Сон (Гори мої високі)», повісті «Музыкант», «Близнецы») аналізує й О. Даниліна [6, с. 65–69].

Тарас Шевченко, як зазначає Л. Ушкалов, «добре знав такі фундаментальні пам'ятки літератури українського бароко, як “Євхологійон, або Молитвослов или Требник” Петра Могили, “Книга житій святих” Дмитра Туптала, “Странствованія” Василя Григоровича-Барського, “Історія Русов или Малой Россіи”, літописи Михайла Гунашевського, Самовидця, Григорія Грабянки, Самійла Величка, а ще — цілий корпус духовних пісень, псалми Григорія Сковороди та його листи, що були оприлюднені на сторінках “Украинского вестника”, книжку Іоанікія Галятівського “Скарбница потребная”, історіографічні джерела на кшталт “Літописца в Руских и Полских що ся сторонах діяло и якого року” тощо» [27, с. 195]. Шевченко згадує у творах Лазаря Барановича («Археологічні нотатки»), Семена Климовського («Близнецы»), Григорія Сковороду, Івана Леванду («Близнецы»), Богдана Хмельницького («Великий льох»), Дмитра Туптала, Петра Дорошенка («Заступила чорна хмара...») та ще багато інших відомих постатей барокової епохи. Понад те, вчені заважають, що Шевченкова візія української історії формувалася під вирішальним впливом «літопису Кониського», як називав поет «Історію Русов» [27, с. 198]. В одному творі Тараса Шевченка часто подається переплетіння згадок про кількох історичних осіб. У повісті «Близнята» завдяки згадці про твір О. Шаховського «Козак-стихотворец» автор подає елементи біографії і автора п'єси, і головного героя художнього твору, — Семена Климовського, і поціновувача вистави, — Івана Котляревського, і згадку про Григорія Сковороду: «В українських творах шановного князя з усіма подробицями відбився дивак Сковорода. А вельмишановна публіка бачить у цих каліках справжніх українців. Бідні земляки мої!... Нехай публіка — чоловік темний, їй і простити можна. Але великий граматик наш М.І. Греч у своїй “Історії російської словесності” бачить у них, крім високої естетичної вартості, ще й історичний сенс. Він прямо говорить, що козак Климовський існував за часів Петра І. Глибоке знання нашої історії!» [32, с. 370]. Іронізуючи над словами М. Греча, Шевченко, вочевидь, говорить про постать козака, виведену у творі О. Шаховського, а не безпосередньо про Семена Климовського. Ще один епізод, який стосується опери «Козак-стихотворец», свідчить, що історія видання цього твору і його сценічного життя не була такою легкою, як зазвичай вважають. Певний час твір перебував під забороною, вочевидь тому, що в початковому варіанті автор вводить епізодичну згадку про гетьмана Мазепу, яку свого часу помітила цензура.

Н. Копистянська пише, що одним із аспектів просторово-часової організації твору є «авторський хронотоп, тобто час і обставини написання твору, авторська концепція часу та їх проекція в творі» [13, с. 17]. У повісті «Близнецы» авторська концепція втілюється у сюжетних епізодах, у настрої, у створенні часової перспективи тощо. Окремі епізоди з життя героїв, певні часові проміжки ніби стискаються і подаються через уяву оповідача, коли він читає листи з хутора, або ж розгортаються у цілі екскурси, набувають перспективи, коли оповідач думкою лине «у віки давно минулі», міркує про історію Києва. Однією з особливостей світогляду Тараса Шевченка, що знайшла яскраве втілення у творі, є закоріненість письменника в культуру українського Бароко (див. про це праці О. Гудзь, Л. Ушкалова та ін. [4; 15; 28]). У повісті є численні згадки про мистецькі та літературні пам'ятки барокової епохи, помітною є і духовна близькість автора до бароко, про що вже йшлося вище. Свого часу М. Драгоманов писав, що Тарас Шевченко перед першим виданням «Кобзаря» (1840) у Петербурзі познайомився з земляками, у яких були не тільки твори Івана Котляревського й Григорія Квітки-Основ'яненка, але й історичні книги, наприклад, «История Малой Россіи» Бантиша-Каменського [9, Т. 2, с. 54]. Вчений писав і про вагомість впливу «Історії Русів» на творчість Шевченка та сучасників письменника. Зокрема зауважує таке: «Між 1840 і 1844 рр., видно, Шевченко потрапив на “Историю Русов”, яку приписували Кониському, і вона запанувала над його думками своїм українським автономізмом і козацьким республіканством, своїм духом, у якому до патріотизму козацьких літописців XVII–XVIII ст. й кобзарських дум прибавилась якась доля республіканства часів декабристів. Шевченко брав із “Истории русов” цілі картини, і взагалі ніщо, окрім Біблії, не мало такої сили над системою думок Шевченка, як ця “История русов” у 1844–45 рр.» [9, Т.2, с. 54]. С. Росовецький пише про послуговування Тарасом Шевченком християнською агіографією і про її роль у творчості митця. Водночас деякі агіографічні мотиви та образи Шевченко сприймав через «посередництво

української “народної агіології”, що посутньо позначилося на складній амальгамі його власної моделі християнства» [22, с. 343]. Вчений завважив і наслідування структурних особливостей життя у літературних текстах письменника, і відтворення агіографічного стилю взагалі [22, с. 340].

Тарас Шевченко вводить персонажами у свою повість «Близнецы» «славнозвісного витію» та «справжнього філософа», – Івана Леванду й Григорія Сковороду. Іоанн Леванда (Іван Васильович Сікачка) – постать набагато менше досліджена, ніж відомий всім Сковорода. Шевченківський словник подає таку довідку про нього: «Леванда Іван (Іоанн) (справжнє прізвище, ім'я та по батькові – Сікачка Іван Васильович; 1734 – 1814) – відомий свого часу церковний оратор, письменник. Знайомий Г. Сковороди й В. Капніста. В 1760 закінчив Київську академію. Шевченко згадував Леванду в повісті “Близнецы” як шкільного приятеля одного з персонажів твору Федора Сокири (за сюжетом повісті, Сокира подружився з Левандою та Г. Сковородою в Києві “на бурсацької скам'є или на Подольском базаре”). Шевченко дещо іронічно називав Леванду знаменитим витієм» [31, с. 346]. Розгляньмо детальніше відтворення Тарасом Шевченком постатей Івана Леванди та Григорія Сковороди. У реалістів XIX ст., вважає Н. Копистянська, «хронологічна ретроспекція супроводжує, як правило, введення в дію кожного персонажа і зумовлює мотивацію його дальшої поведінки, психологічну та соціальну детермінацію розвитку характеру – психологічний і соціальний “старт”» [14, с. 184]. У повісті «Близнецы», що поєднує риси і реалізму, і романтизму, автор, переповідаючи історію роду Сокир, досить різнобічно змальовує образ Федора Сокири, який змалку прагнув до науки: «Пристроївши ж до бурси, віддала його під нагляд тодішньому інспекторові бурси, себто академії, отцеві Діонісієві Кушці, старцеві суворому і богобоязливому; а віддала вона його на те під нагляд, щоб дитя мале не навчилося часом злодійства та розбишацтва. На бурсацькій лаві чи на подільському базарі подружився він зі славетним згодом Іваном Левандою, Григорієм Гречкою і тоді вже філософом Григорієм Сковородою, а більш нічим не позначалося його бурсацьке життя» [32, с. 330–331]. Питання про відтворення у повісті Тараса Шевченка постатей Івана Леванди, Григорія Сковороди та переяславського протоієрея розглядалося у працях таких дослідників як Г. Данилевський, П. Попов, Ю. Барабаш, Л. Ушкалов та ін. [1; 5; 29; 30].

Нами не виявлено фактів, які б давали змогу достовірно сказати, чи було насправді знайомство Івана Леванди з Григорієм Сковородою. Стосовно іншої особи, про яку говорить Тарас Шевченко, – Григорій Гречка, – ми припускаємо, що прототипом цього персонажа був товариш Івана Леванди по Києво-Могилянській академії Степан Гречина. Щоб обґрунтувати вірогідність нашого припущення, наведемо ще кілька цитат із тексту «Близнят». Коли Тарас Шевченко веде розповідь про Федора Сокиру як про капітана, який оселяється в Переяславі, то знову повертається до названих вище осіб: «Саме в цей щасливий час поновив він своє шкільне знайомство з соборним протоієреєм Григорієм Гречкою, а через нього і з славнозвісним уже витієм Іваном Левандою, і уже зі справжнім філософом Григорієм Сковородою» [32, с. 331]. І вже про сина Сокири – Никифора: «...послало йому благочестивого і премудрого просвітителя й заступника в особі отця Григорія Гречки, протоієрея переяславського» [32, с. 331]. Є кілька невідповідностей стосовно дійсних історичних фактів. Так, автор говорить, що в 1812 році Никифорові Сокирі виповнилося 19 років; а «на п'ятнадцятому році свого віку (тобто в 1808 році. – О.Н.) почав він учитися в свого учителя музики. Отець Григорій знав, що для кращого облагородження серця людського потрібна музика, і тому попросив листом друга свого філософа Сковороду показати своєму улюбленикові початкові основи музики. Філософ, не гаючись, прийшов у Переяслав з своїми нерозлучними приятелями, з флейтою та собакою, і з успіхом почав навчати хлопця “сладкозвучія”...» [32, с. 332–333]. Дата смерті Григорія Сковороди – 9 листопада 1794 року, а отже він аж ніяк не міг бути наставником Никифора на початку XIX століття, і хлопець не міг супроводжувати «містика-філософа» у його мандрівках по Україні. Окремі неточності у книзі Тараса Шевченка стосовно імені переяславського протоієрея та щодо хронології життя Григорія Сковороди розглядаються Ю. Барабашем у книзі «“Знаю человека...” Григорий Сковорода: Поэзия. Философия. Жизнь» [1, с. 27–29]. Це питання почасти висвітлено і в монографії «Іван Леванда» [20]. Іван Леванда згадується у повісті «Близнецы» й у зв'язку з романтичними мандрами Никифора: «Сидить з приятелем своїм Іваном Левандою на лавці коло брами й читає

імпровізовану дисертацію про зв'язок душі людської з світилами небесними, а витія наш славетний, незалежно від приятелевої дисертації, готує на ближчу неділю казання...» [32, с. 332–333]. Тарас Шевченко досить вдало передає ту атмосферу спокою і тиші усамітнення, яка панувала навколо Леванди, на яку вказували свого часу й В. Ізмайлов та І. Долгорукий. При цьому іронія, про яку говорять автори «Шевченківського словника», відсутня.

Як святі реліквії герої повісті зберігають літопис Г. Кониського, «Київський патерик» не лише як пам'ять про певні епізоди й осіб власного життя, але й як символи важливих історичних подій. Через призму сприймання Никифором Сокирою літописних записів стає очевидним і ставлення автора-оповідача до подій козацьких часів і таких осіб як «голштинський полковник Крижанівський». Історичні місця і постаті постають у житті персонажів твору природно, органічно вплітаючись у повсякденні реалії їхнього життя: відвідування служби божої в Успенській церкві, «де 1654 року січня дав присягу Зіновій-Богдан Хмельницький з усякого чину народом на вірність московському цареві Олексію Михайловичу» [32, с. 339–340]; церква Покрови, споруджена на спомин про здобуття Азова Петром Першим; картина із зображенням Івана Мазепи тощо. У «Наймичці» є кілька версій про походження Ромоданівського шляху, автор наголошує, що найприйнятнішою, на його думку, є така: «Не был ли его пролагателем князь Григорий Ромодановский, который в 1686 году водил московскую рать под Юрусяную гору, чигиринскую резиденцию неукротимого гетмана Петра Дорошенка?» [3, с. 57].

Вагомим для розуміння авторської ретроспективи історичних осіб давніх епох є змальовання хутора Сокири: «На правому березі хоч і мізерної, але славетної річки Альти стоїть хутір сотника Сокири, верстви за чотири від міста Переяслава, одне слово, проти того самого місця, де скажений шанолуб, окаянный Святополк, зарізав рідного праведного брата свого Гліба, і на цьому ж місці, за переказом Кониського, відбулася кривава, або Тарасова ніч 1547 року. Отож проти цього святого місця й стоїть хутір сотника Сокири...» [32, с. 333–334]. Кожна історична споруда, введена Тарасом Шевченком у текст, є сворідним топосом, що стає місточком між часами – теперішнім і минулим. Кожна персоналія, яка при цьому згадується, є доленосною для України. Так образ Івана Мазепи тут увиразнюється за допомогою своєрідного оксюмору «славнозвісний анафема». Прикметно, що одні й ті ж історичні постаті та архітектурні споруди (наприклад, собор, побудований Мазепою) з'являються на сторінках тексту доволі часто. У творі постають особи, з якими перетинається доля Федора Сокири після втечі з бурси. Здебільшого це постаті вісімнадцятого століття, що були присутні при вирішальних для України подіях: «Після цієї події слід його об'явився на Великому Запорозькому Лузі, і бувши запорозьким депутатом, він, разом з Головатим, з'являється перед Катериною Великою. Потім з'являється на нецеремонному обіді в генерала Текелія» [32, с. 331].

Своєрідним екскурсом у минуле є й подорож Степана Мартиновича до Полтави, під час якої він зустрічається з різними людьми і слухає оповідки такого характеру: «Переночувавши у странноприймній, він тут почув од якогось перехожого прочанина легенду про успення святого Афанасія в сидячій позі. І про те, як дочці лютого Яремії Вишневецького-Корибути приснилося, начебто вона була в раю і її відтіля вивели янголи, кажучи, що коли вона своїм коштом збудує храм божий в добрах своїх поблизу міста Лубень, то оселиться вже на віки вічні в раю. Вона і спорудила храм сей» [32, с. 352]. Цей епізод є одним із типових для повістей Тараса Шевченка прийомів: автор обирає невеликі деталі з біографії відомих історичних осіб, а надто, якщо ці люди причетні до зведення певних відомих архітектурних пам'яток, вводить у свої тексти «для полноты рассказа», як пише сам автор. «Словом, все есть, что нужно для самой полной романтической картины, разумеется, под пером какого-нибудь Скотта Вальтера или ему подобного писателя природы. А я ... по причине нищеты моего воображения (откровенно говоря), не берусь за такое дело, да у меня, признаться, и речь не к тому идет. А то я только так, для полноты рассказа, заговорил о развалинах Самойловичевого памятника» [33, с. 197]. Така преамбула про завдання письменника містилася перед описом монастиря, зведеного Самойловичем: «... узнал, что монастырь, воздвигнут коштом и працею несчастного гетмана Самойловича в 1664 году, о чем свидетельствует портрет его как ктитора, написанный на стене внутри главной церкви» [33, с. 198].

Одне з чільних місць серед персонажів, що мали безпосередній вплив на формування характерів близнят у повісті Тараса Шевченка, належить Івану Котляревському, якого ми бачимо як «автора славнозвісної пародії, що любив усе благородне, в якому б образі воно не виявлялось» [32, с. 357]. Ця історична постать вималювана автором із повагою та любов'ю: «Коло воріт зустрів його високий худорлявий дідок у білому полотняному халаті і в простому селянському солом'яному брилі» [32, с. 354]. Іван Котляревський зображений мудрим і благородним вчителем, який веде скромне існування в будиночку, що «споруджений рабом божим Н. Року божого 1710» [32, с. 354], але, попри це, здатен оцінити благородство душі й підтримати прагнення до науки.

Наратив повістей Тараса Шевченка, зокрема, «Художник», на думку О. Єременко, дзеркального типу: «центральный персонаж є “другим Я” автора, а наратор – певною мірою збірним образом із перетбурзьких друзів і знайомих Шевченка, переважно подібним до І. Сошенка» [10, с. 231-232]. Простір тексту завдяки особливостям наративу поширюється далеко за місце, де відбувається безпосередньо дія твору. Простір Петербурга, де молодий художник опановує секрети мистецтва, взаємодіє із уявним простором Риму, простором художніх полотен.

В окремих епізодах біографія історичних осіб відтворена фрагментарно. Так король Карл XII згадується автором принагідно при описі назв козацьких могил, а саме, стосовно назви «Королеві могили»: «Последние, бать может, окопы Карла XII, потому что он в этих местах когда-то шлялся с своими синемафтанскими шведами» [33, с. 58]. Розумовські також згадуються у творах Тараса Шевченка: Наталя Розумовська [33, с. 172-173], Кирило Розумовський [33, с. 134]. Як правило, ці згадки покликані підкреслити різні вагомні справи таких осіб, – так автор описує церкви, замки як частину біографії тієї чи іншої відомої людини.

Історія постає у тексті Тараса Шевченка не як події, що відбувалися колись давно, із людьми, що пішли в небуття. Завдяки змішуванню часових і просторових пластів у повістях, письменник досягає наближення, унаочнення історичних епізодів минулого, робить історичних діячів учасниками подій буденних, а головних героїв проводить через уславлені місця, вводить свого читача разом з ними до соборів і храмів, змушує перейнятися славою минувшини, зокрема, барокової епохи. Погляд у минуле письменник зосереджує, насамперед, на персоналіях історичних діячів, митців, літературних та архітектурних пам'ятках, надаючи тим самим своєрідного характеру книжності своїм повістям. Барокова епоха постає органічною частиною хронотопу повістей Тараса Шевченка. Біографії людей подаються по-різному: деякі з них виступають співучасниками подій, які відбуваються з головними героями, інші зустрічаються в окремих епізодах твору. Здебільшого автор вводить історичних осіб у традиційному ключі, відтворюючи загальновідомі, чи навіть легендарні факти їх життя. Авторське бачення біографії митців впливає на міфологізацію образів реальних особистостей у художньому тексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю.Я. «Знаю человека...» Григорий Сковорода: Поэзия. Философия. Жизнь / Ю.Я. Барабаш. – Москва : Худ. лит., 1989. – 335 с.
2. Боронь О. Поетика простору в творчості Тараса Шевченка / О.В. Боронь. – К. : Агентство «Україна», 2005 – 149 с.
3. Гетьман С. Традиції англійського роману виховання у прозі Т.Шевченка / Світлана Гетьман // Слово і Час. – 2003. – №7. – С. 14–21.
4. Гудзь О. Творчість Шевченка і стильова система бароко: ідеологічний та міфологічний рівні / О. Гудзь // Інтеграція позитиву в творчості Шевченка (аспекти символу, аксіології, онтології, міфу, психології і стилю). – К. : «Альтерпрес», 2002. – С. 174–228.
5. Данилевский Г.П. Григорий Савич Сковорода // Данилевский Г.П. Украинская старина. Материалы для истории украинской литературы и народного образования / Г.П. Данилевский. – Харьков : Издательство Заленского и Любарского, 1866. – С. 1–96.
6. Даниліна О.В. Еволюція образу гетьмана Івана Мазепи в українській і зарубіжній літературі XVII–XX століть. – Мелітополь, 2009. – 140 с.

7. Демчук Н. пейзаж у прозі Тараса Шевченка: (мікропоетика опису в системі екстервертного психологічного аналізу). – Л., 1999. – 46 с.
8. Дзюба О. Образ Гетьманщини в культурі повсякдення в повісті Т. Шевченка “Близнецы” / О. Дзюба // Збірник праць Всеукраїнської XXXVII наукової шевченківської конференції (Черкаси, 22-24 квітня 2009 р.) / редкол.: Поліщук В.Т. (відп.ред.), Жулинський М.Г. та ін. – Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю.А., 2009. – С. 427–432.
9. Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: [у 2-х т.]. / упоряд. І.С. Романченко; гол. ред. О.Є. Засенко / М.П. Драгоманов. – К.: Наукова думка, 1970. – Т. 2. – 595 с.
10. Єременко О.В. Літературний образ у силовому полі синкретизму: на матеріалі української прози другої половини ХІХ–початку ХХ ст.) / Олена Єременко. – К.: Вид. «Євшан-зілля», 2008. – 320 с.
11. Зарва В. “Близнюки”, “Художник” Т. Шевченка як версія просвітницького роману виховання / Вікторія Зарва // Збірник праць Всеукраїнської XXXVII наукової шевченківської конференції (Черкаси, 22–24 квітня 2009 р.) / редкол.: Поліщук В.Т. (відп.ред.), Жулинський М.Г. та ін. – Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю.А., 2009. – С. 63–71.
12. Коновалова М.М. Гетьман Іван Мазепа у фольклорі і літературі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. “Українська література” / М.М. Коновалова. – Львів, 2001. – 14 с.
13. Копистянська Н. Аспекти вивчення художнього часу в літературознавстві / Н. Копистянська // Радянське літературознавство. – 1988. – №6. – С. 11–19.
14. Копистянська Н. Художній час як категорія порівняльної поетики / Н. Копистянська // Слов’янські літератури. – К.: Наук. думка, 1993. – С. 184–200.
15. Криса Б. Тарас Шевченко і тотожність української літературної традиції / Богдана Криса // Вісник Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – число 41. – 2009. – С. 9–10.
16. Куліш-критик (Принцип етнографічної точності). Подав Іван Теліга // Україна. / під ред. акад. М. Грушевського. – 1929. – Липень-серпень. – С. 87–102.
17. Лотман Ю.М. Семиосфера / Юрий Лотман. – С.-Петербург: «Искусство-СПБ», 2000. – 704 с.
18. Малинська Н.А. Героїчне у фольклорі та літературі. Дискурс канону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. філол. наук: спец. 10.01.07 “Фольклор”, 10.01.01 “Українська література” / Н.А. Малинська. – К., 2002. – 35 с.
19. Наливайко Д. Стиль поезії Шевченка і його міжнаціональний контекст // Наливайко Д.С. Компаративістика й історія літератури / Дмитро Сергійович Наливайко. – Х.: Акта, 2007. – С. 235–273.
20. Новик О.П. Іван Леванда: Літературний портрет: монографія / Ольга Новик. – К.: Знання України, 2004. – 180 с.
21. Павличко С. Український романтизм: тяглість напрямку як естетичний тупик // Павличко С. Теорія літератури / С. Павличко. – К.: Основи, 2002. – С. 491–496.
22. Росовецький С. Агіографія християнська в літературній творчості Шевченка / С. Росовецький // Темі і мотиви поезії Тараса Шевченка [Ю. Барабаш, О. Боронь, І. Дзюба та ін.]. – К.: Наукова думка, 2008. – С. 321–343.
23. Сидоренко О. Повість “Близнецы” в контексті духовних пошуків поета / Олексій Сидоренко // Слово і час. – 1991. – №12. – С. 68–72.
24. Скільський Д. Проблема освітньо-виховного ідеалу в Шевченковій прозі / Д. Скільський // Українська література в ЗОШ. – 2000. – №4. – С. 15–18.
25. Скринник М. Наративні практики української ідентичності: Доба Романтизму: [монографія] / М. Скринник. – Львів: Каменяр, 2007. – 367 с.
26. Смілянська В. Шевченкові повісті: український гумор у російському тексті / В. Смілянська // Слово і час. – 2003. – №3. – С. 18–23.
27. Ушкалов Л. Бароккові джерела нового українського письменства // Ушкалов Л. Есеї про українське бароко / Леонід Ушкалов. – К.: Факт – Наш час, 2006. – С. 162–212.
28. Ушкалов Л.В. Бароко та творчість Шевченка / Л.В. Ушкалов // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 1999. – №1. – С. 51–56.

29. Ушкалов Л.В. З історії української літератури XVII – XVIII століть / Л.В. Ушкалов. – Х. : Харківська шк., 1999. – 216 с.
30. Ушкалов Леонід. Українське барокове богомислення. Сім етюдів про Григорія Сковороду / Леонід Ушкалов. – Харків : «Акта», 2001. – 221 с.
31. Шевченківський словник: [у 2-х т.]. – Т.1. (А–Мол.). – К. : Головна редакція української радянської енциклопедії, 1978. – 415 с.
32. Шевченко Т. Близнята // Шевченко Т.Г. Повісті / Тарас Шевченко. – К., 1964. – С. 321–437.
33. Шевченко Т. Твори в 5-ти томах / Тарас Шевченко. – Том 3. – Драматичні твори. Повісті. – К. Дніпро, 197. – Т. 3. – 415 с.